5. निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए : (4.5×2=9)

Write short notes on any **two** of the following :

(i) हितोपदेश

(ii) पुरुषपरीक्षा

(iii) सिंहासनद्वात्रिंशिका

(iv) वेतालपंचविंशतिका ।

[This question paper contains 8 printed pages.]

Your Roll No.....

Sr. No. of Question Paper : 5534 **H**

Unique Paper Code : 2132201201

Name of the Paper : Sanskrit Prose

Name of the Course : **B.A. (P.), Sanskrit – DSC**

Semester : II

Duration : 3 Hours Maximum Marks : 90

Instructions for Candidates

1. Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.
2. Unless otherwise required in a question answers should be written either in Sanskrit or in Hindi or in English, but the same medium should be used throughout the paper.
3. Answer **all** questions.

छात्रों के लिए निर्देश

1. इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए ।

2. अन्यथा आवश्यक न होने पर, इस प्रश्नपत्र का उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए, लेकिन सभी उत्तरों का माध्यम एक ही होना चाहिए ।

3. **सभी** प्रश्नों के उत्तर दीजिए ।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं **तीन** गद्यांशों का अनुवाद कीजिए : (6×3=18)

Translate any **three** of the following paragraphs :

(क) न परिचयं रक्षति । नाभिजनमीक्षते । न रूपमालोकयते । न कुलक्रममनुवर्तते । न शीलं पश्यति । न वैदध्यं गणयति । न श्रुतमाकर्णयति । न धर्ममनुरुध्यते । न त्यागमाद्रियते । न विशेषज्ञतां विचारयति । नाचारं पालयति । न सत्यमनुबुध्यते । न लक्षणं प्रमाणीकरोति ।

(ख) गुरूपदेशश्व नाम पुरुषाणामखिलमलप्रक्षालनक्षमम् अजलं स्नानम्, अनुपजातपलितादिवैरूप्यमजर वृद्धत्वम्, अनारोपितमेदोदोषं गुरूकरणम्, असुवर्णविरचनम् अग्राम्यंकर्णाभरणम्, अतीतज्योतिरालोकः, नोद्वेगकरः प्रजागरः ।

शुकनासोपदेश की प्रमुख शिक्षाओं का विवेचन कीजिए ।

Discuss the major teachings of Shukanasopadesha.

(ख) संस्कृत गद्य के उद्भव एवं विकास पर एक निबन्ध लिखिए ।

Write an essay on the origin and development of Sanskrit prose.

अथवा / OR

अम्बिकादत्त व्यास की गद्य शैली की विवेचना कीजिए ।

Describe Ambikadatta Vyasa's Prose style in detail.

(ख) चिरान्वेषणेनापि च तस्या: सहचरी सहचरो वा न प्राप्त: तां च चन्द्रकलयेव निर्मिताम्, नवनीतेनेव रचिताम्, मृणालगौरीम्, कुन्दकोरकाग्रदतीं सक्षोभं रुदतीमवलोक्याऽस्माभिरपि न पारित निरोद्धुं नयनबाष्पाणि ।

4. निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** प्रश्नों के उत्तर दीजिए :

(18×2=36)

Answer any **two** of the following questions :

(क) "बाणोच्छिष्टं जगत्सर्वम्" उक्ति की समालोचना कीजिए ।

Critically evaluate the statement "बाणोच्छिष्टं जगत्सर्वम्".

अथवा / OR

(ग) बद्धसिद्धासनैर्निरुद्ध - निश्वासै: प्रबोधितकुण्डलिनीकैर्विजितदशेन्द्रियैर - नाहतनादतन्तुमवलम्ब्याऽऽज्ञाचक्र संस्पृश्य चन्द्रमण्डलं भित्वा, तेज:पुञ्जमविगणय्य सहस्रदलकमलस्यान्त: प्रविश्य परमात्मानं साक्षात्कृत्य तत्रैव रममाणैर्मृत्युञ्जयैरानन्दमात्रस्वरूपैर्ध्यानावस्थितैर्भवादृशैर्न ज्ञायते कालवेग: ।

(घ) दम्भोलिघटितेयं रसना या दारुणदानवोदन्तोदीरणैर्नदीर्य्यते लोहसारमयं हृदयं यत् संस्मृत्य यावनान् परस्सहस्रान् दुराचारान् शतधा न भिद्यते भस्मसाच्च न भवति । धिगस्मान् येऽद्यापि जीवाम: श्वसिम: विचराम: आत्मन आर्य्यवंश्यांश्चाऽभिमन्यामहे ।

(ङ) अथ किमपि पिपृच्छिषामीति शनैरभिधाय बद्धकरसम्पुटे सोत्ककण्ठे जटिलमुनौ 'अवगतम्, यवनयुद्धे विजय एव दैवादापद् - ग्रस्तोऽपि च सखि साहायास्येनाऽऽत्मानमुद्धरिष्यति इति समभाणीतत् । मुनिश्च गृहीतमित्युदीर्य पुन: किञ्चिद् विचार्येव स्मृत्वेव च, दीर्घमुष्णं नि: श्वस्य, रोरुध्यमानैरपि किञ्चिदुद्गतैर्वाष्पविदुभिराकुल्नयनो "भगवन! प्रायो दुर्लभो युष्मादृक्षाणां साक्षात्कार इत्यपराऽपि पृच्छाऽऽच्छादयति माम् इति न्यवेदीत् ।

2. निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** गद्यांशों की सप्रसंग व्याख्या कीजिए : (6×3=18)

Explain any **two** of the following paragraphs with reference to context :

(क) इयं हि सुभटखड्गमण्डलोत्पलवनविश्रमभ्रमरी लक्ष्मीः क्षीरसागरात्पारिजातपल्लवेभ्यो रागम्, इन्दुशकलादेकान्तवक्रताम्, उच्चैःश्रवसश्चलताम्, कालकूटान्मोहनशक्तिम्, मदिराया मदम्, कौस्तुभमणेरतिनैष्ठर्यम्, इत्येतानि सहवासपरिचयवशाद्विरहविनोदचिह्नानि गृहीत्वैवोद्गता ।

अथवा / OR

गर्भेश्वरत्वमभिनवयौवनत्वमप्रतिमरूपत्वममानुषीशक्तत्वञ्चेति महतीयं खल्वनर्थपरम्परा ।

सर्वाविनयानामेकैकमप्येषामायतनम्, किमुत समवायः ।

(ख) अद्यापि तद्विजयपताका मम चक्षुषोरग्रत इव समुद्धूयन्ते, अधुनापि तेषां पटहगोमुखादीनां निनादः कर्णशष्कुलीं पूरयती, तत् कथमद्य वर्षाणां सप्तदशशतकानि व्यतीतानि" इति ?

अथवा / OR

स एव कदाचित् पयःपूरपूरितान्यकूपारतलानिमरूकरोति । सिंह-व्याघ्र-भल्लूक-गण्डक-फेरु-शश-सहस्र-व्याप्तान्यरण्यानि जनपदीकरोति, मन्दिर-प्रासाद-हर्म्य-शृङ्गाटक-चत्वरोद्यान-तडाग-गोष्ठमयानि नगराणि च काननीकरोति ।

3. निम्नलिखित में से किसी **एक** गद्यांश की सप्रसंग व्याख्या कीजिए : (9×1=9)

Explain any **one** of the following paragraphs :

(क) हरति च सकलमतिमलिनमप्यन्धकारमिव दोषजातं प्रदोषसमयनिशाकर इव गुरूपदेशः । प्रशम-हेतुर्वयः परिणाम इव पलितरूपेण शिरसिजजालममलीकुर्वन् गुणरूपेण तदेव परिणमयति ।